

Frank N. Henderson

IMPRESSIONS OF THE JÁSZSÁG

It is impossible to make accurate measurements of people, their society and estimates of their future during a visit that lasts only ten weeks.

But for those who will forgive us the mistakes that are common when using the first impressions of meeting people in a new country where traditions are very different from those of our home in the United States, we are pleased to make the following comments.

First, before we traveled to Hungary we studied all the history of your country we could read in the few weeks before our departure. We learned that Hungary has a 99 % literacy rate while the U. S. rate is about 87 %, we learned that Hungarian students ranked in the top three levels of science, mathematics and geography on university tests while the U.S. scored much lower and we learned that Hungary has had more Nobel Prize Award winners per capita than any other country in the world!

After travelling throughout the Jászszág and visiting the schools in 18 of your cities we have seen the superior dedication of your teachers and we have seen how proud your students are of academic achievement. These observations help us understand why your education system consistently outperforms the programs used in the United States.

We, too, have some dedicated teachers and we, too, have good students, but we have learned to envy your school system and your practise of placing the highest values on education and the programs in which you honor the most productive students. We make a mistake in the United States when we make heros of athletes and forget to respect those young people who have studied hard to excell in medicine, engineering, physics, mathematics, biology, literature, music and the arts. Hungary does not make this mistake.

The analysis we were asked to make of 18 cities and their *»self government«* in the Jászszág has been very interesting. We were sent here as volunteers (*we do not get paid a salary*) to assist in every way possible to help your deomocratic form of government succeed. Our travel expenses were paid by the Agency for International Development which is a division of the U. S. State Department.

The United States has made a significant pledge to help Hungary be successful politically - and economically - in the new freedoms it obtained in 1990. As in the birth of any new venture, it has not, and will not be painless.

In the ten weeks of our assignment we have found a full range of opinion about the *»new system«*. We have seen serious poverty, we have seen hard working people, we have talked with people who are unemployed, and we have visited with university graduates who cannot find jobs. Among some of these people we have seen depression and an absence of optimism.

But despite the immense difficulties of the current economy, and the disappointments which should have been expected in the start up of a democratic government, we have heard an exuberance for the new freedoms, have witnessed optimistic attitudes about free enterprise and have seen investments, large and small, in the exciting opportunities that accrue to free people everywhere.

It is a time for change in the Jászszág. Indeed, it is a change for the entire world. The cold war is over. It is time for healing of the spirit and equally important, it is a time for healing of the global economy which affects all of us whether we live in the U. S., Europe or Asia. The transition from the arms race of the 50 years to an economy based upon peaceful, domestic needs will take many years.

It is our opinion that the economy in the Jászszág can not fully recover until the world economy gets better. But we also believe that the people in the Jászszág can do much to help themselves.

Our recommendations to the Association of Jászszág Local Governments are based upon the belief that without investing large amounts of money that a lot can be accomplished with what you already have. We recommended that programs to help expand your relatively small industries should be your starting point. The Jászszág has highly skilled workers who sew clothes and manufacture shoes and who manufacture furniture. All of these companies can be expanded, and more jobs created, if business people who are successful in their own venture will lend their good ideas to their business neighbors.

We also recommended that a special effort be made to help agriculture adjust to the new situation. Frankly, this will not be easy and it will take a long time. However, this is the time to start. Special efforts must be made to regain the markets for the grain and other products of Jászszág farms that used to exist in Russia and the Independent States. The people who live in those countries still need wheat and other foods -- but they do not have money to pay for it. But maybe there are other ways to do business!

Other businesses in Hungary have the same problem and some are successful by accepting »barter« for their merchandise in place of money. Some Hungarian companies are »paid« with wood which is scarce in this country, others are »paid« with marble which can easily be sold and still others are paid in other kinds of raw materials which can be sold for Hungarian forints. This procedure may be cumbersome but it is successful and many companies are expanding steadily.

The full text of our observations and suggestions can be obtained through the mayor's offices of all the cities in the Jászszág.

Even though we have left your area, our work is not over. All the information we acquired returned to the U. S. with us where we begin the next phase of our assignment and that is to help find U. S. companies or investors who are seeking a partner or opportunity in eastern Europe and Hungary in particular. We have taken with us data on four or five ventures that may be attractive to business people in U. S. One of these is an industrial product and the others are related to agriculture.

Throughout our discussions during our visit we were very careful not to raise false hopes concerning U. S. investments. Joint ventures are very difficult to achieve and take a long time. The evaluation of an investment proposal is examined very, very carefully and only those that have a high potential for success will be concluded.

However, we think that at least two of the five or five suggestions we will present to U. S. companies will have a good chance for serious consideration.

In the meantime, we will remain hopeful that some of the suggestions we gave to your elected leaders will be implemented into programs of self help. We are fully confident in the people of the Jászszág. They are well educated, hard working, skilled with both their head and their hands, resourceful and proud of their heritage.

During this period of transition for Hungary, for Europe and for the entire world when it is characteristic for government leaders to ask the U. S. for financial aid, we were pleased, and the Jászszág should be proud, that your city leaders said they weren't looking for money, they were only asking for advise.

Their attitude reminded us of an old Chinese proverb that says »When you see a hungry man, don't give him a fish -- show him how to catch one and he will never be hungry again.« We hope this is what we have accomplished.

Frank N. Henderson

JÁSZSÁGI BENYOMÁSOK

Lehetetlen dologra vállalkozik az, aki egy csupán tíz hétig tartó látogatás után pontos helyzetképet akar adni egy régió lakosságáról, annak társadalmi szerkezetéről és jövőjéről.

Kérjük nézzék el nekünk azokat a hibákat, amelyek abból származnak, hogy első benyomásainkra támaszkodtunk. Külön nehézséget okozott az ítéletalkotás egy olyan országról, ahol a hagyományok annyira különböznek a mi amerikai hagyományainktól. Mindezek előrebocsájtása után a következők összefoglalását tartjuk fontosnak:

Mielőtt Magyarországra indultunk áttanulmányoztuk mindazokat a Magyarországról szóló történeti munkákat, amit a megbízatás elnyerésétől az elutazásig terjedő néhány hét alatt lehetett. Érdekes dolgokat tudtunk meg. Így például azt, hogy Magyarország lakosságának 95 %-a, míg az USA lakosságának csupán 87 %-a tud írni-olvasni. Azt is megtudtuk, hogy természettudományos tesztek kitöltése alapján a magyar diákokat a három legjobb közé rangsorolták és az amerikaiak gyengébb eredményeket értek el ezen a téren. Megtudtuk, hogy Magyarország Nobel-díjasainak egy főre eső száma nagyobb, mint bármely más országé a világon!

Bejártuk a Jászságot és meglátogattunk 18 települést. Jártunk iskolákban, láttuk az Önök pedagógusainak elkötelezettségét, lelkesedését és azt is, hogy milyen büszkék tanulóik tanulmányi eredményeire. Megfigyeléseink alapján kezdtük megérteni azt, hogy miért múlja felül az Önök oktatási rendszere az Egyesült Államokban használt programokat.

Nekünk is vannak kiváló tanáraink és szorgalmas diákjaink is. Megtanultuk viszont irigyelni az Önök iskolarendszerét és azt a gyakorlatot, amelyben a legnagyobb hangsúlyt az oktatásra helyezik és amelyben a legjobb teljesítő tanulókat díjazták. Mi hibákat követünk el az Egyesült Államokban, amikor hősöket csinálunk atlétákból és elfelejtjük tisztelni azokat a fiatalokat, akik keményen tanultak azért, hogy kitűnjenek az orvostudományban, a műszaki tudományokban, a fizikában, a matematikában, a biológiában, az irodalomban, a zenében és a művészetekben. Magyarország nem követi el ezt a hibát.

Az az elemzés, amelyre felkérték bennünket és amelynek tárgya a Jászság 18 települése és azok önkormányzata volt, nagyon érdekes volt. Bennünket önkéntesként küldtek ide (*tevékenységünkért nem kaptunk fizetést*), azzal a feladattal, hogy minden lehetséges módon segítsük az Önök demokratikus kormányzati formájának sikerét. Az utazásunk költségeit az USAID viselte, amelyik az Egyesült Államok Külügyminisztériumának egyik szerve.

Az Egyesült Államok jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy segítse Magyarországot abban, hogy politikai - és gazdasági - sikereket érjen el az 1990-es évvel kezdődő új szabadság adta lehetőségekkel élve. Amint az minden vállalkozás kezdetén lenni szokott ez nem lehetett és nem is lesz fájdalommentes.

Itteni tartózkodásunk tíz hete alatt az »új rendszerről« alkotott vélemények széles skálájával találkoztunk. Láttunk nagy szegénységet, láttunk keményen dolgozó embereket, beszélünk emberekkel akik munkanélküliek voltak és meglátogattunk diplomásokat, akik nem találnak munkát. Néhányuknál depressziós tüneteket és az optimizmus hiányát tapasztaltuk.

A gazdasági élet adott hatalmas nehézségei és annak az elkeseredettségnek ellenére - amelyre számítani lehetett volna egy demokratikus kormányzati forma elindításakor - túláradó örömmel is találkoztunk, amit az emberek az új szabadság fölött éreznek. Tapasztaltunk optimista véleményeket a szabad vállalkozással

kapcsolatosan és láttunk beruházásokat, nagyokat és kicsiket, azok között az izgalmas feltételek között, amelyek mindenütt biztosítottak a szabad népek számára.

A változás korszakát éli a Jászság. Valójában ez az egész világ számára a változás kora. Vége a hidegháborúnak. Eljött az ideje annak, hogy meggyógyítsuk a szellemet, de legalább ilyen fontos az is, hogy a világ gazdaságát meggyógyítsuk, amely mindannyiunk életét befolyásolja, függetlenül attól, hogy az Egyesült Államokban, Európában vagy Ázsiában élünk. Az átállás az ötven évig tartó fegyverkezési hajszáról arra a gazdaságra, amelyik békés hétköznapi szükségleteken nyugszik, még évekig fog tartani.

Az a véleményünk, hogy a Jászság gazdasága nem újulhat meg addig, amíg a világgazdaság helyzete nem normalizálódik. Meg vagyunk győződve azonban arról is, hogy a jászsági emberek sokat tehetnek azért, hogy segítsenek magukon.

A Jászsági Önkormányzatok Szövetsége részére tett ajánlásaink azon a meggyőződésen alapulnak, hogy nagy összegek beruházása nélkül is sokat lehet tenni a rendelkezésre álló eszközökkel. Azt ajánlottuk, hogy a kiindulási pont egy olyan program legyen, amely segít kibontakoztatni a viszonylag szerény ipari vállalkozásokat. A Jászságnak sok jól képzett szakmunkása van, akik tudnak ruhát varrni, cipőt készíteni és bútort gyártani. Ezek az üzemeket fejleszteni lehetne és ezáltal új munkahelyeket teremteni. Különösen ha azok az üzletemberek, akik saját vállalkozásukban sikeresek, jó ötleteiket másoknak is átadják.

Azt is ajánlottuk, hogy fokozzák erőfeszítéseiket a mezőgazdaság érdekében, hogy az alkalmazkodni tudjon az új helyzethez. Őszintén meg kell mondanunk, ez nem lesz könnyű és hosszú ideig fog tartani. Azonban ideje, hogy hozzáfogjanak. Erőfeszítéseket kell tenni annak érdekében, hogy visszanyerjék a piacokat a gabona és a Jászság mezőgazdaságának egyéb termékei számára, amelyeket korábban Oroszországba és más újabban függetlenné vált, egykori szocialista országokba szállítottak. Ezekben az országokban a lakosságnak továbbra is szüksége van búzára és egyéb élelmiszerekre - csak pénzük nincs, hogy fizessenek érte. De lehet, hogy más lehetőségek is vannak arra, hogy az üzlet létrejöjjön!

Más magyarországi vállalkozásoknak is ugyanez a problémájuk, azonban sikereket értek el barter-üzletekkel, amely segítségével sikerült a pénz helyettesíteniük. Egyes magyar vállalatoknak fával »fizetnek«, ami ebben az országban hiánycikk, másoknak márvánnyal, amit könnyű eladni, ismét mások másféle nyersanyaggal, amit forintért el lehet adni. Lehet, hogy ez az eljárás bonyolult és fáradságos, de sikeres, és sok vállalat folyamatosan fejlődik ezáltal.

Észvételeink és javaslataink teljes szövege a Jászság minden településének polgármesteri hivatalában megtalálható.

Bár most el kell hagynunk ezt a vidéket, de munkánk még nem fejeződött be. Mindazt az információt, amit itt összegyűjtöttünk, magunkkal visszük az Egyesült Államokba, ahol megkezdjük küldetésünk második fázisát, vagyis megpróbálunk amerikai vállalatokat vagy befektetőket találni, olyanokat akik partnereket vagy befektetési lehetőségeket keresnek Kelet-Európában és elsősorban Magyarországon. Négy vagy öt olyan vállalkozás adatait visszük magunkkal, amelyek érdekeseek lehetnek amerikai üzletemberek számára. Ezek közül az egyik ipari, a többiek mezőgazdasági jellegűek.

Látogatásunk egész ideje alatt nagyon óvatosak voltunk a beszélgetéseink során, nehogy hamis illúziókat ébresszünk bárkiben is az amerikai beruházásokat illetően. Egy vegyesvállalat létrehozása nagyon nehéz dolog és hosszú ideig tart. Egy-egy beruházási ajánlatot hosszú ideig és nagyon gondosan vizsgálnak és csak azt fogadják el, amelyiknek nagy esélye van a sikerességre.

Azt hisszük azonban, hogy a négy vagy öt javaslatunk közül, amelyet szándékunkban áll amerikai vállalatoknak rendelkezésre bocsájtani, legalább kettőnek jó esélye van arra, hogy foglalkoznak vele.

Reméljük, hogy közben azok közül a javaslatok közül, amelyeket választott vezetőiknek mondtunk el, néhányat saját erőforrásaik hasznosításával valósítanak meg. Teljes mértékben bízunk a Jászság lakosságában: az itteni emberek jól képzettek, szorgalmasak, ügyesek, találékonyak és büszkék az örökségükre.

Átmeneti időszakot élünk, ami nemcsak Magyarország, hanem Európa és az egész világ számára is az. Szinte általános az a gyakorlat, hogy a kormányfők az Egyesült Államoktól pénzügyi segítséget kérnek. Ugyanakkor nagy örömszolgálat - és a Jászság büszke lehet rá -, hogy a települések vezetői azt mondták: *ők nem pénzt, hanem csak tanácsot kérnek.*

Magatartásuk egy régi kínai közmondást juttatott az eszünkbe, amelyik így szól: *»Ha látsz egy éhes embert, ne adjál neki halat - tanítsd meg halat fogni, és soha többet nem lesz éhes.«* - Reméljük, hogy ez az, amit sikerült megvalósítanunk.

(Stanitz Károly fordítása)

*A jászteleki II.-világháborús emlékmű (Avatása: 1990. november 4.).
E. Lakatos Aranka alkotása*